

VIJFTIG JAAR AAN DE WAAG.

Een interview met den heer Tj. Steenstra.

Als de beurs haar vijftigjarig jubileum viert hebben onderscheidene beurs en waagbezoekers al een gouden jubileum achter den rug. Hen hier allen te noemen, zou onbegonnen werk zijn, hoe gemakkelijk zou men niet een vergeten.

Maar voor één willen wij een uitzondering maken, n.l.-voor den heer Tj. Steenstra te Jelsum, die „*onder de waag*”, zooals deze plaats in de wandeling wordt genoemd, nu nog de eenige publieke verkooper van kaas is en deze functie reeds ettelijke tientallen jaren uitoefend. Als iemand je wat van den waaghandel in boter en kaas kan vertellen, zoo werd om medegedeeld, dan is hij het wel.

Dankbaar voor deze „*tip*” trokken wij er op uit en vonden den heer Steenstra bereid over een en ander te vertellen.

Als jongen van twaalf jaar, zoo begon hij, trok ik met vader Vrijdags naar de waag, dat is, ik ben nu vier en zestig, dus al twee en vijftig jaar geleden.

Dus nog voor de stichting van het Beurs- en Waaggebouw.

Ja, toen werd de waag nog aan de Nieuwestad gehouden. 't Was toen een heel andere tijd als tegenwoordig. De „*opjowers*” waren nog in volle fleur.

De opjowers?

Ja, dat waren de menschen, die voor de boeren de boter verkochten aan de handelaren. Zij kregen hiervoor twee kwartjes provisie per vat. Maar dan moesten zij, als zij met de boeren afrekenden, wat meestal plaats vond in een café, b.v. „*Het Gouden Wagentje*”, ook nog tracteeren. En hier waren sommige boeren fel op. Ik herinner mij nog - vader was ook „*opjower*” - dat een boer, toen hij eenigen tijd verzuimd had al te rekenen, en de afrekening tot zeven vaten had laten oploopen, er nu ook op stond zeven maal gettacteerd te worden.

't Ging toen wel erg gemoedelijk toe. In deze jaren echter werd de boterhandel door middel van „*opjowers*” al vervangen door publieken verkoop. Er waren toen reeds een drietal publieke verkoopen, n.l. „*De Landbouw*”, verkoopers de heeren K. J. Kalna en J. Wartena, „*De Friesche Boter*”, verkoopers de heeren G. v. d. Hent (?) en J. Beetstra en de verkoop van de heeren Veeman en Jepma.

De door de boeren aangevoerde boter werd dan in partijen van tien vaten verdeeld. Deze werden geveild met dien verstande, dat de koper uit de tien vaten er een of twee of drie mocht uitzoeken (eerste keur). De overblijvende vaten werden weer samengevoegd tot nieuwe partijen. En deze werden weer geveild. Weer Eocht de koper er eenige uitzoeken (tweede keur). En zoo vervolgens.

Ik herinner mij nog, dat een boer er zich over beklagde, dat zijn boter dien Vrijdag vierde keur was, doch een buurman troostte hem niet te zeggen, dat hij wel eens veertiende keur had gehad.

't ging wel eens een beetje eigenaardig toe. Niet alle kooplieden waren even goede kenners en zoo kon het voorkomen, dat een vat spekkige boter in een bepaalden verkoop vijfde of zesde keur was, doch overgebracht naar een anderen verkoop als eerste keur wegging.

En de kaas, hoe ging dat oudtijds?

Die werd de „opjowers" meestal aan huis bezorgd en vandaar verkocht. Zij kwam weinig aan de waag. Sommige boeren uit de buurt van Leeuwarden zetten een paar scheepspond (150 K.G.) kaas op een hooiwagen en gingen op de Nieuwestad er mee staan markten. Echter was aan de oude waag ook reeds een publieke verkoop van kaas, n.l. die van mijn vader T. StNeenstra en Sikke Bakker.

En hoe heeft zich nu de toestand in de nieuwe waag ontwikkeld? Daar werden de zaken op denzelfden voet voortgezet Alleen de „opjowers" verdwenen langzamerhand en het aantal publieke verkoopen nam toe. Ik heb den tijd gekend, dat er niet minder dan tien van dergelijke publieke verknopen in boter waren. Hiervan is er nog maar één over, n.l. Zandstra en van der Meer.

Kort na de opening der nieuwe waag veranderden de tijden. De zuivelfabrieken kwamen op en hierdoor werd de boter een massa-artikel, dat door de kooplieden rechtstreeks van de fabrieken werd betrokken of door deze rechtstreeks werd geëxporteerd, zoodat zij grootendeels niet meer aan de waag kwam.

Deze zelfde fabrieken gingen zich ook op de productie van kaas toeleggen, waarvoor men in den beginne geen anderen afzet had en die dan aan de waag werd gebracht. Zoodoende nam ook de verkoop van kaas toe. In dezen tijd begonnen mijn vader en ik zelfstandig den verkoop. Ook anderen begonnen er mee. „Ik heb den tijd gekend dat ik vier of vijf verkoopers van kaas naast mij had. Nu ben ik alleen nog over. Want ook voor de kaas vond de handel later een ander afzetgebied, zoodat deze buiten de waag om werd verhandeld.

In de oorlogsjaren heb ik nog heel wat drukte gehad. Toen ging de kaasproductie grootendeels naar de Kaasvereniging, die haar distribueerde. Maar wat voor de distributie niet geschikt was, kwam aan de waag en werd daar onder enkele grossiers geveild.

Na den oorlog verminderde ook dit. En nu is de toestand zoo: De kooplieden en de Coöperatieve Zuivelexportvereniging, waarbij van de 111 Friesche zuivelfabrieken er 37 zijn aangesloten, betrekken zonder tusschenkomst van de waag hun producten rechtstreeks van de fabrieken of deze exporteerden hun producten zelf. In de waag vindt thans nog eenige handel plaats van kaas op monster

en dan nog door middel van onzen publieken verkoop. Deze laatste van kaas, die niet geschikt is op de gewone manier verhandeld te worden. Met de boter is het evenzoo gesteld. De bij Zandstra en van der Meer aangevoerde boter is grootendeels wei-boter.

Deze heeren hebben getracht door middel van een elektrisch mijntoestel hun veiling nieuw leven in te blazen, maar na een korten tijd van opleving is dit als mislukt te beschouwen.

't Gevolg van dezen toestand is, dat vreemdelingen, die een bezoek aan de Leeuwarder kaasmerkt brengen, hier dikwijls teleurgesteld vandaan komen. Zij hebben gehoord, dat Leeuwarden een der wereldcentra op het gebied van den kaashandel is en vernachten hier nu een kaasmarkt te vinden, zooals die te Alkmaar. Evenwel men verlieze één ding niet uit het oog.

Tegelijkertijd met het verval van den waaghandel, nam de beurshandel in kaas te Leeuwarden belangrijke proporties aan. In den beginne ontmoetten handelaren, directeuren van zuivelfabrieken en leveranciers van zuivelbenoedigdheden en zuivelwerktuigen elkaar in het café „De Beurs”, aan het Zaailand. Maar bij de toeneming van den beurshandel deed een behoefte aan een betere gelegenheid zich meer en meer gevoelen.

En zodoende werd in de latere jaren een gedeelte van het oude veilingslokaal onder de waag afgescheiden. Hier nu bevindt zich thans een der groote wereldcentra van den kaas- en boterhandel, waar jaarlijks voor ettelijke miljoenen worden omgezet. Eenig beeld van de beteekenis van dien handel krijgt men als men weet, dat Friesland de belangrijkste boter- en kaasproduceerende provincie van ons land is en dat Nederland onder de boteruitvoerende landen de derde, onder de kaasuitvoerende landen de eerste plaats inneemt.

Leeuwarden als belangrijkste handelscentrum van Friesland is dus wel een zeer belangrijke kaasmarkt.

Ook anderszins is er in den handel van boter en kaas een belangrijke verandering opgetreden. Was vroeger in Friesland boter het hoofdproduct en werd er in de Wouden en de Akkerbouwstreken van ons gewest geen en in het overige gedeelte slechts gedurende een gedeelte van het jaar kaas geproduceerd, met de opkomst der zuivelfabrieken is dit geheel veranderd. De boterproductie wordt thans door de kaasproductie overvleugeld.

Werd er vroeger in Friesland alleen Friesche kaas bereid, gedurende het vijftigjarig bestaan van de beurs begon men de Hollandsche merken als Gouda- en Edammerkaas te produceeren, ja, zelfs Engelsche kaassoorten worden er tegenwoordig in Friesland gemaakt.

Vroeger was Engeland de voornaamste afnemer van onze zuivelproducten, thans echter is de uitvoer naar Duitschland veel belangrijker en zijn ook België, Frankrijk en andere landen als afnemers opgetreden.

Zooals men ziet, sluit het gouden jubileum der Leeuwarder beurs en waag een belangrijk tijdperk af, een tijdperk van kentering, waarin er in Friesland op economisch gebied misschien meer veranderd is dan in de twee daarvoor gelegen eeuwen.